

պատապան՝ իրականութիւնը դիմաց նետեց երբու զիակ, Վարգօնիր եւ Արքիաբանինքն ... Ալ ինչո՞ւ զրել, որո՞ւ համար զրել . . . և նս բաժ եմ ամէն ինչ ու ռանէի ըսկու այս մին հարցին վրայ Միթունոյն բաները ապարգիւնոքն կընել, իմ յատարած ըլլալ պատշաճ բան չէ, իմ պարտը կատարած ըլլալ կը կարծեն Ապա-
գան պիտի գտաէ ու զնաէ:

Բնչ որ կր նախատեսէ այժմ, այն է որ մոր գաղաք պիտի լուծարի ոչ թէ զուտ ազգա-
յին գուցման վրա հիմնաւ հայկան կորուսի
եւ նախազգյին ծփոզ մը, այս արտաքին մո-
ժերու ճախասպահան շարժման բնական հե-
տեւանքով, Երրուստիան քաղաքակրթութեան
յաղթական յառաջնազարդութիւնը Արքեւքի
մէջ, Արքական բարձր ոգին սիրապետու մը
թարգանան ու սենական ուժերուն վրայ, պիտի
շարունակուի են հասնի իր գերազուն լրութեան.
ինչ որ իրականացաւ հատուածար Առումա-
նիոյ, Պուլքարիոյ, Սերպիոյ, Յունաստանի,
Կրետի, Եգիպտոսի, Արքեւքեան Հայաստանի
մէջ, եւ որ այժմ կորուսածուի Մակեդոնիոյ
մէջ, պիտի տարածուի հետզետէ՝ աւելի հե-
ռուն, պիտի թափանցէ ու վերակենանացնէ

ամուղջ Արքեւքրու Հայ արիւնի հեղեղային հո-
ռումը վեհանձնուին օգնած պիտի ըլլայ ատոր,
— եւ ասիք նորէն հապատակեան ու պիտի
փանքի սարք մին է իմ ազգասէրի սրբիս հա-
մար, Աւ. Երբ այս պատմական երեւոյթը իր
ամրողական պարովիր ված աւարտած ըլլայ, Ար-
քիւքի վատակինուն, մոխրներուն, մրցներուն
մէջն մեր կտոր կտոր եղած ցեղը, իմէ՛ իր իսկ յանանգովի՛ յանղած չՈլլայ
որոյ կտի մը վրայ ամուր ապանուի եւ իրեն
միայն պատկանող ծուն մը կատացանան, նորէն՝
իր ցանցիր, բզբսուած ու արինքամ գոյու-
թիւնը եւրոպական սկզբունքներուն յաղթանա-
կին քերած ազատութեան շունչովը վերանորոգ-
ուած ու կազդուրուուած, պիտի յառնի իր հոգե-
վարքին մէջն պիտի վերարողովի՛ նոր Արք-
ւին լոյսէն ու ջերմութենէն ելքարացած, ու
պիտի վերսկսի՛ լոյս ու անկաչկանդ պայման-
ներու մէջ իր ազնիւ ցեղի սերծ ու ճոյն զար-
գացումն հետ կատարել իր յախնական գերը
Արքեւուածի քաղաքակրթութիւնն Արքեւքի
մէջ տարածոյ ու ըեղնաւորողի:

Ա. ԶՈՒԱՆԵԱՆ

Ի Տ Ե Ա Լ Ը

Յոզնավաստկ Դաստիարակիւ
է ոռչ ծ գ Թուոսաւան

Ա.

Սպի մը պէս ես աստիւուն հարցուցի՝
— Ի՞նչպէս, ի՞նչպէս կընա հասնի ես անօր.
Արքենս վեց հուր սիրս իրեն սիրի տամ,
և պի ուզէմ ու հոգիխ իր երկին
Անօր ըիրեւ յրտուի :
Ըսէ՛ մին, ո՞վ ասուի,
Ի՞նչ եր, ո՞վ եր ու Աստուածի մը աչէն՝
Խոց աչիք մէյ կարեց :
Ո՞ն, կած մը, զայ մը ինձ բուցէմ ձեր լսուն
Ու խաւաններ վառնէ
Անօր նետին վագլու :
Դուք զիեւէ ել անօնօր
Քերեւեռուն վրայ դրուուած,
Զեր ասուն ասու մինձ տրէէ
Ու իր ամեւկ կարած :
Ասսենս բախ զորակաւ :

« Ետեա՛ լ . . .
Այս է ամեւկ անոր
Երեւերին մէջ ու երկրի .
Կուզն ու զան Ենիք տամ .
Թրոի՛ ր . . . : »
Եւ ուրքին մէջ նեկելացի միայնա . . .
Թէեւ՛, աւազ, չունիք :
Աւուամինի որ պէս եւան հարցուցի՝
— Տեսաւ արքօն, ո՞վ վրանկ .
Անցնին ամուս են վերեւեկ՝ այզին հետ,
Եւ առուակն երբ կ ըւպկը
Տեսա՞ր իր դեմքը փառփուն
Ենիք ըրբունիդ հայած :
Ըսէ՛ սարդ արքինի ,
Եւ բոյնէ ի՞ն՞կ է անու բոյնը աստղէ :
Ենեմ ինձի յազգի բան
« Արշոյուն ան իմ գրուիս մէջ ծրան,
Օրօնց մէ ին անու .
Կուզն ու զան Ենիք տամ,
Այրած նախին հոլի եղիր : »
Եւ ունչ մ հազիր ունենալուս՝ ես լրափկ
Ապառածն զեյ ի անդրենը իջաւ:
Գիւնական իր պէս ծովուն հարցուցի՝
— Լուս ամերու վրայ երեւէ տեսա՞ր զայն
Հողմավարի՛ մ. մենաւա՛ր,
Աւ պիտի մը կարօտն բացակաւ:
Մենան պիտի սեմեց :

Ըսէ՛, ծավակ թուցիր տան սի. ս մ. ըլլալ
Ա.Ր.Ա.Ր. @

Ես ենի համբարց մը թիվ :
 Մովի ու զիմի մրտ թից
 « Լուսե՝,
 Զաւես հիմա Են իր աշունն կը շքնեմ ,
 Դու յանոնդնորու կ'ո յն
 Չընապագել , յո անեն ,
 Ու Անձանի մը խակ , զիցը՛ր , այի՛ չը տան :
 Ան ին խուն և մըր այի՛,
 Մովզէ՞ս որ զայն Ենի տան ,
 Կապինն ենից ց բացէ : »
 Ենի են զիւեւ մ' իրապուն
 Գիշերին մէջ մտած ու . . . :

Բ.

Դաքինինես ուստի մայումը դրժնէ
 Մուկիկ , մայրկ , ան՝ բայր
 Եռաւուսներ կուտին ,
 Անենի հաւասար սուրբնոյն
 Հանանչ մը լոյս , փեր մը ճայիկ շինելու :
 Մերժումնուն անօսք ը տնչնի տակ խունքած
 Ազգից պարս եղաւ բայի մէջ նրանել .
 Են աւազին որ « Ճայուն եմ » կը զուեր ,
 Քիչ Ծայզ խուրչի մը ուու գեր ինձի ,
 Քեզ անձառակ լին մ' թիւն :
 Են երկրին մը տեսնէն
 Եթ ունչնա այս անձնենի անձնուն՝
 Անուն մը տառ միւսափառ
 — Հուսած մ' ոյնն մէջ փրրանն —
 Խառ շնենուն մէջն փարս եւկարասուն .
 Են այս արք ալ թէ կ'ունէր
 Ի՞նչ , արքն ուուն մենանի կ'ուզեն պարմանք .
 Նէկէ պատահեր դժոխն .
 Վե՛ր , վե՛ր . . .
 Այդ անս կը բացուի ,
 Գնայիւններն ալ ենուուր
 Բըրուրն տակը երկայն
 Հայ գրայաներ կ'ունեն :
 Թիշու , թիշու մենանի կ'ուզենք տարածաւ ,
 Նախնենին խոյ յուսեաւ տակ պի՛ս ժբարքին
 Են անեն մէկ մերածնենուն՝ այս առան
 Տօն են ճայրիկ պի՛ս տան :
 Ու խոնի Ասուան մը բարենն :
 Վե՛ր , վե՛ր .
 Անձնան մ' բրենց պի՛ս թիւն :
 Ճակիդ գայուկը սրբէն ,
 Են յօնեւուն տակ գիւղաւաւ անեւն ալ
 Արդիներու իբր խորդն բարդաւէ :
 Դուն այս՛ խայ՝ առիւններու զուկերն
 Պի՛ս ծրծն յիսեւուդ կար զօրեւ :
 Ենիւր ,
 Մենան ճամբաներկն իւր ի թիւ .
 Նրապասին պի՛ս բրաչին :
 Ենիւր ,
 Ենիսակադիք վրայ վրան
 Արտախիկ մը նրանին :
 Ենիւր , այս պատահ առաջանի :

Դուժ ձն ներէ խանքրած
 Հայուսնելուն միւռունարոյք տրն սկին ,
 Հո՞ն դրդաջ հայր մ' ու յաւես պի՛ս շալքրէ :
 Փախու այ են երանիններէն , դի սկին ,
 Են հասայդ այլ պրտաւեւ :
 Անորենուն զայ մոխուր կամ շանք պի՛ս ըլլան . »
 Տիւն ,
 Դանին քրի ենց ակնարկիս :
 Ունիերքոյն Տայրին՝
 Մորդ պիւսուն ուուզն որ մը պի՛ս բախուիս .
 Են անու զու կործինին վրայ
 — Կարսուն զարսուն մը նրուն :
 Անունին կետին այլ խորմեցիք՝
 Խորմն ուուսն մը զի՞ւ որ ան զան մեռնի :
 Ենիւր ,
 Անրէն ուուժ հապցընն են թիւրենիդ :
 Համբուն ան նօդ կուրմիր պատերուն ,
 Են երգուուդ ժիգուուլ
 Անունուս ան կը դարա ,
 Են բոյ Երան և վարդին ,
 Են մաւասու այ Ապարան :
 Են՝ չե՞ն զիսէ ցընուիրիդ
 Անունը վին , յուսաբոյն .
 Դայիսաւ դիմերդ վեր ուու .
 Ալիք , մրգնուն , սիւ ու երգ
 Դանակալ ան գեղգեղով
 Ճիս կը կոչեն ենեւն՝ . . . :

Գ.

Բացի աշերս մըրքն ,
 Գրսան . . .
 Ու յո եւ անունը անու :
 Աւեւս եւ ան անքունին մէջ փրըրւած ,
 Մրայիխու իւր սուս համար դիգունք
 Անունին զիս ունչ ունչն
 Պի՛ս թիւն « Մեւեացի՛ր » ,
 « Խափիններուն » « ձրիւեկէ » ,
 Եւ արժիին « հովնանին » :
 Եւրեւ պի՛ս չը վախեն
 Խայնին ինօն նես քաւ)
 Մովի ցեսնին զաւեւու . . . :
 Զաւեսանին կրտին եւ զի վիխուեցաւ ,
 Եւ աւասուն վերներու վարդ կը բուււի
 Պասան պատան միսերն եւեւրու բուած
 Մանեսին ին վիխուած .
 Գուերարու արանեները բայր
 Զալպաց զարու համբաներկն իւր ի թիւ :

Հիմա՝ այս եւս հուր ի լոյզավ փրտիրում՝
Գոյացարի բաղնիքն
Թերավիներուն առջեւ ես
Զերծ ապօթի մը երման
Այս բարը լոկ պիտ երնչեմ՝
Եթէ՛ ։ ։ ։

1908 Մարտ

ԱՀԱՐՈՒՆ
Աշխ. Առաքա Առաջային Ա. Վ.

ՓԵԹԵՐՊՈԽՎԿԻ ՀԱՅՈՑ ԱԿՈՒՄԲ

Փեթերպոքէն ստացուած երկու նաևնկներէ կ'իմանանք թէ Հայերու խումբ մը այնաեղ հաստատեր է հայելական Ակումբ մը, որ նպատակ ունի իրարու մարձեցնել ուսու մայրաքաղաքին Հայերը, եւ զրադիլ այն ամեն բանով որ կապ ունի Հայոցթեան և ազգային գոտի հետ : Երեք բանախօսութիւններ կատարած են ցարդ Ակումբին մէջ ։ թթ. Աստամարեան խօսած է մէկ քանի հայ զայտութիւնու հայելական ժամանակաբար կեանքին մէջ կատարած գերի մասին, Պ. Աստոնց՝ Խրիստեան Հայոցի կողմէն է առ անոնթ ուսու հայուգէտ Վեհսելովաքի՝ հայ գրականութեան մասին :

Մեծ հաճոյքով կ'արձանադրենք այս նորութիւնը : Կը ցանկանք միանին որ Փեթերպոքի հայկական Ակումբը ընզարձակէր իր զործունէութեան շրջանը եւ նպաստեր ուսու և հայ աշխարհներուն մէջեւ մերձեցու յոտաշ բիրելու էական գործին : Մեր թղթակիցներէն մին կը գրէ թէ ուսու բարձր ընկերութիւնը գեռ չառ գէջ ու հակակրական զաղափար ունի Հայոց մասին, հակակրութիւնն որ արդինք է իր ազիտութեան : Հայոց գրականութիւնը եւ պատմութիւնը բացարձակապէս անծանօթ են Ռուսաց մեծագոյն մասին : Փեթերպոքի հայ Ակումբը շատ բան կարող է, եւ պարաւառ է, ընել՝ այդ տղիսութիւնը փարաւելու համար : Խչո՞ւ չըքափել Պ. Վեհսելովաքին որ հայ պատմութեան եւ ինը ու նոր գրականութեան մասին բանախօսութեանց շարք մը ընէ, ոչ թէ Հայոց, այլ ուսու հասարակութեան առջեւ : Խնչո՞ւ հայ

պրակինութեան հատընտեր էջերու թարգմանութիւններ չուզարկել՝ իբր նուեր՝ ուսու մոտաւուկան, քաղաքական, գիտարուեստական բարձր անձնաւորութեանց : Խնչո՞ւ՝ մանաւանդ՝ հրատարակութիւններ, բանախօսութիւններ ու զիմումներ շընել՝ տաճկահայ գատին գերաբերամբ, ուսու աշխարհին բացատրելով անոր իսկական նշանակութիւննը եւ ուսուսական միջամբ տութեան անհամելչութիւնը փաստելով : Բուպէն կը պահանջէ այդ զործունէութիւնը աւելի քան երբէք : Թթքօ-ուսու պատերազմի մը հաւանականութիւնը օրէ օր կը շեշտուի : Երբ պատերազմը պայմիթ, ուսու եւ հայ « ժողովրդական » իսաւերը՝ ընազգօրէն պիտի զիսնան ընիլ ինչ որ պէտք է, ուսու ժողովուրդը իր արիւնը զիսնանօրէն պիտի թափէ՝ անգամ մը եւս՝ ստրուկ ազգինու դրկութեան համար . իսկ հայ ժողովուրդը պիտի թափէ իր արիւնը ի նազաս արեւմուտքը քաղաքակրթիւններ ներկայացնող Ռուսուն ընդում զինքն ստրկացնող թուրքին (արդէն իսկ՝ թէ՛ կովկասի և թէ՛ Տաճկանայաստանի մէջ) հայ « ժողովուրդը » այժմէն որոշապէս եւ արիւնը կը յատարաբէ թէ պատերազմի պարագային Ռուսին հետ պիտի պայքարի : Թիւրիմացութիւնը՝ ուսու եւ հայ « զարգացեալ զասակարդներուն » մէջ է, այդ թիւրիմացութիւնն է որ պէտք է փարաւել : Ռուսու և Հայ իրարու փոփագարձարար շատ մէծ ծառայութիւններ մատուցած են, իրարու շատ պարտական են, եւ գեն կազուած են իրարու աշակցելու : Սրեւելքի վերանորոգման գործին մէջ, Փեթերպոքի Ակումբը կարող է այդ աղետաւոր թիւրիմացութեան բարձմանը նպաստել :

Le Gérant : FRÉDÉRIC MACLER
Imp. D. DOGHARAMADJIAN
18, Rue des Gobelins, Paris.
A.R.A.R. @